

פא ע"ב

[א] רש"י ד"ה בד"א דמשובר ומפורק טהור - מילתא דפסיקא נקט, אבל באמת קאי גם (אשאין לו) [אי"ל]⁴⁵ מקום לעבור.

אור אליהו

אמורים במהלך ברגליו, אבל טעון או רכוב טמא, לפי שמהלך ברגליו אפשר שלא יגע ולא יאהיל, אבל טעון או רכוב אי אפשר שלא יגע ולא יאהיל". וכתב רש"י ד"ה בד"א: "במה דברים אמורים - דמשובר ומפורק טהור". ומבואר בפשטות מדברי רש"י, שמה שאמרה הברייתא "במה דברים אמורים במהלך ברגליו, אבל טעון או רכוב טמא" - הוא רק לגבי המקרה שמצאו משובר ומפורק.⁴⁶

אבל רבינו כתב בגליון הש"ס שלו, שמה שרש"י כתב "דמשובר ומפורק טהור", הוא משום שמילתא דפסיקא נקט, כלומר שזה ודאי שהכלל "במה דברים אמורים במהלך ברגליו" כו' נאמר לגבי "אבל משובר ומפורק טהור", שכן הוא כתוב מיד אחריו.⁴⁷ אבל באמת קאי גם (אשאין לו) אי"ש לו מקום לעבור, אף לתרומה טהור"⁴⁸, שגם באופן זה, שיש לו

קיים, בין שנטמא חלב ובשר קיים - זורק את הדם. פסח, נטמא חלב ובשר קיים - זורק את הדם, נטמא בשר וחלב קיים - אין זורק את הדם. ואם זרק הורצה" - כן צריך לומר.⁴⁴ ולפי גירסא זו, רק בקרבן פסח צריך שלכתחילה הבשר יהיה טהור, כדי שיהיה ראוי לאכילה, אבל בשלמי נזיר גם אם נטמא הבשר, אפשר לכתחילה לזרוק את הדם, שנזיר שווה בזה לשאר הקרבנות.

[א] בגמ': "גופא המוצא מת מושכב לרחבו של דרך, לתרומה - טמא, לנזיר ועושה פסח - טהור. במה דברים אמורים שאין לו מקום לעבור, אבל יש מקום לעבור אף לתרומה טהור. במה דברים אמורים שמצאו שלם, אבל משובר ומפורק טהור, שמא בין הפרקים עבר. ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא, מפני שהקבר מצרפו. במה דברים

46. וכן משמע בפשטות גם מדברי המאירי: "ואף זו שאמרו שבמפורק טהור, דוקא במהלך ברגליו" כו'.

47. וכמובן שלא שייך לומר, שכלל זה נאמר לגבי: "ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא", שכן כלל זה הוא לחומרא, ואילו התנאי של "במה דברים אמורים" הוא גם כן לחומרא. ודו"ק.

48. וכן מפורש בתוספתא (זבים ב, ח): "המוצא מת מושכב לרחבה של דרך - לנזיר ולעושה פסח טהור, ולתרומה - טמא. במה דברים אמורים שאין שם מקום לעבור, אבל יש שם מקום לעבור אף לתרומה טהור. במה דברים אמורים במהלך ברגלו, אבל בטעון וברכוב טמא, שמהלך ברגליו איפשר לו שלא ליגע ושלא יאהיל ושלא יסיט, אבל בטעון וברכוב אי אפשר לו שלא יגע ושלא

44. וכן כתבו תוס' (ד"ה נזיר) בשם ריב"א: "ריב"א אומר, דלא גרס נזיר, דאין חילוק בזה בין נזיר לשאר קרבנות". והוסיפו תוס', שגם בתוספתא (פסחים ו, ד) לא גרס נזיר: "רבי יהושע אומר, כל הזבחים שבתורה שניטמא בשר וחלבים קיימין - זורק את הדם על החלבים, נטמאו חלבים והבשר קיים - זורק את הדם על הבשר. אבל פסח אינו כן, אף על פי שניטמא בשר וחלבים קיימים - אין זורק את הדם על החלבים, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה" כו'.

45. כן הגיהו המו"ל של ש"ס ווילנא, ועל כרחק כן הוא, שהתנאי של "במה דברים אמורים במהלך ברגליו" כו', הוא תנאי שבא להחמיר, ולכן הוא שייך לומר דוקא כלפי "יש לו מקום לעבור" כו', שהוא צד הקולא, ולא כלפי "אין לו מקום לעבור", שהוא צד החומרא.

קיא ע"ב

[א] גמ' מולא דזרדתא מולא⁵² דערבתא א"ד אף מולא דארבא. כללא כו' - כצ"ל.

אור אליהו

וממילא נלמד מזה, שכאשר היה טעון או רכוב, אז בשני האופנים הנ"ל טמא, משום שאז כבר אינו נחשב כספק טומאה אלא כטומאה ודאית, שכן כאשר הוא טעון או רכוב "אי אפשר שלא יגע ולא יאהל"⁵⁰. ועיין הערה⁵¹.

[א] בגמ': "חמשה טולי הוי: טולא דדיקלא

מקום לעבור, הוא טהור לתרומה רק כאשר מהלך ברגליו, אבל אם היה טעון או רכוב טמא, שכן אי אפשר לו שלא יגע או יאהל. ונראה הטעם, שבין ב"יש לו מקום לעבור" ובין ב"משובר ומפורק" הטעם שטהור, הוא משום שבשני אופנים אלו יש ספק אם נגע או האהיל, וספק טומאה ברשות הרבים טהור⁴⁹.

זה המקום במצומצם, דלאו אורחא הוא שינטה אדם הליכתו לילך מן הצד כל כך והוי בכלל אין לו מקום לעבור, אלא אם יש לו מקום רחב לעבור שלא על המת, ובמקום רחב אפילו טעון אפשר שלא יגע כו', ולהכי פירש"י בד"א דאמפורק או משובר קאי. ובכך דברי הגר"א ז"ל צ"ע".

הנה לכאורה יש להעיר על דברי הסדרי טהרות: א. מה שכתב לדייק "מלשון רש"י דבסוגיין", הנה דברי רש"י שהביא אינם בסוגיין בפסחים, אלא הם מהסוגיא בניזיר (סג ע"ב ד"ה כאן), שגם שם הובאה הברייתא הנ"ל. וידוע שהפירוש בניזיר אינו מרש"י, כמו שכתב היד מלאכי (כללי רש"י תוספות והרא"ש אות 1), הובא בשם הגדולים (אות ש סימן לה) ובגליון הש"ס לגרעק"א (ניזיר ב ע"א). ב. גם עצם הדיוק אינו מוכרח, שאפשר לפרש שמה שכתוב "אבל יש לו מקום - רחב לעבור שלא על המת" כו' - הכוונה שהמקום הוא מספיק רחב באופן שיכול לעבור בלי שתהיה ודאות שנגע או האהיל על המת, אבל אם היה רכוב או טעון אי אפשר שלא יגע או יאהל. ג. ומה שכתב: "מהיכן פסיקא ליה להגר"א ז"ל כך", הנה הבאנו לעיל הערה 48 שכן מפורש בתוספתא, שהיא המקור לדברי הברייתא בסוגיין, שהתנאי של "במה דברים אמורים במהלך ברגליו" כו' כתוב מיד אחרי "אם יש לו מקום לעבור". ועוד כתבנו למעלה בפירוש, שגם מסברא אין לחלק בין "יש לו מקום לעבור" לבין "משובר ומפורק", ע"ש. 52. בספר יברך ישראל כתב שנראה שצריך להגיה בהגהת רבינו ולומר: "וטולא" עם האות ו"ו.

יאהיל ושלא יסיט. במה דברים אמורים במצאוהו שלם, אבל במשובר ומפורק טהור, שמא בין הפרקים עבר, ובקבר, אע"פ שמשובר ומפורק טמא, שהקבר מצרפו. במה דברים אמורים בטומאת התהום, אבל בטומאה ידועה טמא" (על פי הגהות רבינו בתוספתא אות ז). הרי שמפורש שהתנאי של "במה דברים אמורים במהלך ברגליו" כו' הוא גם לגבי "יש לו מקום לעבור" כו', שכן בתוספתא הוא כתוב מיד אחרינו.

49. עיין רש"י (ד"ה אבל יש לו).

50. לשון הברייתא. וכעין זה בתוספתא זבים (שם) לפי גירסת רבינו. וכן כתב המאירי.

51. הנה הסדרי טהרות (אהלות רנד ע"א) לאחר שהביא את דברי רבינו כאן כתב: "ובעניתיך לא זכיננו להבין מהיכן פסיקא ליה להגר"א ז"ל כך. וכפי הנראה ביש לו מקום רחב לעבור שלא על המת, אפילו רכוב או טעון, אפשר שלא יגע ולא יסיט ולא יאהל. ודוקא בין הפרקין שהוא מקום מצומצם, אי אפשר שלא יגיע ולא יסיט ולא יאהל. וכן הוא מדוקדק מלשון רש"י דבסוגיין, דפירש 'אבל יש לו מקום לעבור' וז"ל: 'אבל יש לו מקום רחב לעבור שלא על המת כו', הרי דיש לו מקום לעבור היינו מקום רחב דוקא ולא מצומצם, והיינו דדוקא בין הפרקין דהוי באמצע הדרך סגי במצומצם, שאפשר איתרמי, שכיוון הליכתו על זה מקום המצומצם, אבל מן הצד שלא באמצע הדרך, אפילו נשאר מקום מצומצם חוץ מן המת לא מספקא לן שמא איתרמי, שכיוון מקום הליכתו על